

LEBRISWe know
books

Javier Marías, născut în anul 1951, la Madrid, este un prozator, eseist, traducător și jurnalist spaniol. Și-a petrecut copilăria în Statele Unite, unde familia lui se refugiase în timpul dictaturii lui Franco. Prin intermediul tatălui său, filosoful Julián Marías, profesor universitar, a venit în contact cu scriitori importanți precum Vladimir Nabokov sau Jorge Guillén. După revenirea în Spania, Javier Marías a studiat la Colegiul Estudio din Madrid, apoi a absolvit Facultatea de Filologie Engleză a Universității Complutense din Madrid. Din 1983, a predat cursuri de literatură spaniolă la Universitatea din Oxford.

A publicat romanele *Los dominios del lobo* (1971), *Travesía del horizonte* (1973), *El monarca del tiempo* (1978), *El siglo* (1983), *Bărbatul sentimental* (*El hombre sentimental*, 1986), Premio Herralde, *Romanul Oxfordului* (*Todas las almas*, 1989), Premio Ciudad de Barcelona, *Inimă atât de albă* (*Corazón tan blanco*, 1992), Premio de la crítica și IMPAC International Dublin Literary Award, *Măine în bătălie să te gândești la mine* (*Mañana en la batalla piensa en mí*, 1994), Premio Rómulo Gallegos și Prix Femina Étranger, *Fașa întunecată a timpului* (*Negra espalda del tiempo*, 1998), trilogia *Chipul tău, mâine* (*Tu rostro mañana*, 2009) formată din volumele 1. *Febră și lance* (1. *Fiebre y lanza*, 2002), 2. *Dans și vis* (2. *Baile y sueño*, 2004), 3. *Venin și umbră și adio* (3. *Veneno y sombra y adiós*, 2007), *Îndrăgostirile* (*Los enamoramientos*, 2011), Premio Nacional de Narrativa, refuzat de autor, *Așa începe răul* (*Así empieza lo malo*, 2014), *Berta Isla* (2017), Premio de la crítica, *Tomás Nevinson* (2021); mai multe volume de povestiri, printre care *Mientras ellas duermen* (1990) și *Când eram muritor* (*Cuando fui mortal*, 1996); eseuri, articole. În anul 1997 a primit Premiul Nelly Sachs, iar în 2000, Premiul Grinzane Cavour pentru întreaga operă.

JAVIER MARÍAS

Bărbatul sentimental

Traducere din limba spaniolă
LAVINIA SIMILARU

LITERA
București

Nu știu dacă să vă povestesc visele mele. Sunt vise vechi, demodate, mai demne de un adolescent decât de un cetățean. Sunt prolixе și în același timp precise, cam domoale, deși de un colorit extraordinar, ca acelea pe care le-ar putea avea un suflet romanțios dar în fond simplu, un suflet foarte ordonat. Sunt vise care sfârșesc prin a te istovi puțin, întrucât cel care le visează se deșteaptă întotdeauna înainte de deznodământ, ca și cum impulsul oniric s-ar secătui prin reprezentarea amănuntelor și s-ar lipsi de rezultat, ca și cum activitatea de a visa ar fi singura încă ideală și fără obiectiv. Astfel că nu cunosc sfârșitul viselor mele și poate că este nepolitic să le povestesc fără a fi în stare să ofer o concluzie sau o învățătură. Dar mie mi se par imaginative și foarte intense. Singurul lucru pe care îl pot adăuga în apărarea mea este că scriu din acea dimensiune temporală – locul acela al veșniciei mele – care m-a ales.

Totuși, ceea ce am visat azi-dimineață, după ce se făcuse ziuă, este ceva ce s-a întâmplat cu adevărat și mi s-a întâmplat mie când eram puțin mai tânăr,

sau mai puțin bătrân decât acum, cu toate că încă nu s-a terminat.

În urmă cu patru ani am călătorit, din motive de serviciu – chiar înainte de a-mi depăși în mod miraculos teama de avion (sunt cântăreț) –, de foarte multe ori cu trenul, într-o perioadă destul de scurtă, în total vreo șase săptămâni. Aceste scurte deplasări neîncetate m-au dus în partea occidentală a continentului nostru și, în penultima din serie (de la Edinburgh la Londra, de la Londra la Paris și de la Paris la Madrid, într-o zi și o noapte), am văzut pentru prima oară chipurile vizate azi-dimineață, aceleași care mi-au ocupat o parte din imaginație, mare parte din amintiri și viața întreagă (respectiv) de atunci și până astăzi, adică patru ani.

Adevărul este că am zăbovit înainte de a le privi, ca și cum aș fi avut o presimțire, sau, fără să știu, aș fi vrut să întârzii riscul și fericirea pe care avea să le presupună contemplarea (însă mă tem că ideea aceasta ține mai degrabă de vis decât de realitatea de atunci). Citeam un volum de memorii pline de infatuare ale unui scriitor austriac, dar la un moment dat, întrucât mă enerva la culme (iar azi-dimineață m-a scos din sărite), l-am închis și, în ciuda obiceiului meu când călătoresc cu trenul și nu stau de vorbă, nu citesc, nu-mi recapitulez repertoriul și nici nu-mi rememorez eșecuri sau succese, nu am privit

„direct“ peisajul, ci pe tovarășii de compartiment. Femeia dormea, bărbații erau treji.

Primul bărbat admira peisajul, așezat chiar în fața mea, cu capul voluminos acoperit de fire albe și crețe întors către dreapta lui și cu o mână surprinzător de mică – încât nu părea să poată aparține nici unui corp cu adevărat uman mângâindu-și pe îndelete obrazul. Nu-i puteam vedea trăsăturile decât din profil, dar având în vedere ambiguitatea esențială a vârstei sale – una dintre acele înfățișări fantastice care lasă impresia că îndură mai mult decât ar trebui presiunile timpului, ca și cum amenințarea unei morți apropiate și speranța de a rămâne fixate pentru totdeauna într-o imagine de nestrămutat le-ar fi despăgubit pentru efort –, părea mai în vârstă din pricina abundenței vegetații cărunte care-l încorona și a celor două fisuri – incizii lemnoase pe o piele netedă –, aflate pe cele două laturi ale unei guri estompate și în principiu inexpressive, ducându-te, totuși, cu gândul la o personalitate înclinată să zâmbescă veacuri întregi, când s-ar fi convenit și când nu. În acel moment al anilor săi nelămurți se ghicea blajin și se vedea mărunț și înstărit, cu niște pantaloni eleganți, dar cam purtați și cam scurți – cu fluierile picioarelor aproape descoperite – și o haină țipătoare, în a cărei stofă se amestecau prea multe culori. Un bărbat care a devenit bogat cu întârziere, am conchis; poate proprietar al unei firme mijlocii,

independent, dar sârguincios. În lipsa privirii, pe care o îndrepta în afară, nu aş fi putut spune dacă era un individ vesel sau sumbru (cu toate că era foarte parfumat, trădând o vanitate veştejită, dar încă neînfrântă). În orice caz, se uita cu o atenţie extraordinară, s-ar fi putut spune cu locvacitate, ca şi cum ar fi asistat la realizarea instantanee a unui desen, ori ceea ce s-ar fi oferit contemplerii sale ar fi fost apă sau foc, de la care anevoie ne luăm câteodată ochii. Însă peisajul nu este niciodată dramatic, ca realizarea unui desen, ca apa mişcătoare ori focul şovăitor şi din motivul acesta îi relaxează pe cei istoviţi şi îi plictiseşte pe cei neobosiţi. Eu, în ciuda înfăţişării mele robuste şi a unei sănătăţi de care nu mă pot plânge, ținând cont că meseria mi-o cere cu adevărat de fier, obosesc destul de repede şi de aceea am optat să privesc la rândul meu peisajul „indirect“ şi prin intermediul ochilor invizibili ai bărbatului cu mâini mici, cu pantaloni eleganţi şi haină exagerată. Dar se lăsa noaptea şi nu am văzut mai nimic – doar basoreliefuri –, iar atunci m-am gândit că poate bărbatul se priveşte pe sine în geam. Eu, cel puţin, după câteva minute, când lumina a fost în sfârşit biruită suav îndărătul sclipirii ezitante şi abia perceptibile a unui crepuscul aflat încă la miazănoapte, l-am văzut dublat, dedublat, repetat, aproape cu o claritate identică în sticla ferestrei ca în

realitate. Nu încăpea îndoială, am hotărât, bărbatul îşi scruta trăsăturile, se privea pe sine.

Al doilea bărbat, aşezat în diagonală faţă de mine, se uita ținută înainte. Era unul dintre acele capete a căror simplă contemplare dă fiori sufletelor ce au de parcurs un drum nedefrişat, sau, ca să spun altfel, celor ce depind încă de sudoarea frunţii. Chelia care trebuie să-i fi fost prematură nu izbutise să-i zdruncine satisfacţia şi nici tăria setei sale de dominare, temperând cu atât mai puţin – nici măcar nu încetăşase – expresia tăioasă a unor ochi de culoarea coniacului, obișnuiți să observe rapid lumea, obișnuiți să fie răsfățați de lume. Propria-i nesiguranță îşi permisesese să plătească doar tributul unei mustăți îngrijite şi negre, disimulându-i trăsăturile plebee şi estompându-i puţin grăsimea incipientă, care în ochi supuşi de el putea încă să treacă drept recentă, a capului, gâtului şi toracelui tinzând spre convexitate. Bărbatul acela era vreun potentat, vreun ambiţios, vreun om politic sau exploator, iar veşmintele, mai ales haina ți pătoare şi acul de la cravată, păreau să-i provină de dincolo de ocean, ori mai degrabă dintr-o rafinată îngăduință europeană faţă de stilul considerat elegant în America. Pesemne că era cu zece ani mai în vârstă decât mine, dar o venă palpitând ivită îndată ce buzele sale proeminente încercau să schiţeze în tăcere un zâmbet – cum face cineva când se aşază picior peste picior, apoi cu

picioarele alăturate, nu mai mult – m-a făcut să mă gândesc că un ins atât de atotputernic adăpostea în propria-i personalitate un element copilăresc, iar acesta, alături de fizicul său impunător, îi făcea pe cei care l-ar fi băgat de seamă să ezite între batjocură și groază, cu o urmă de milă irațională. Poate era singurul lucru care îi lipsea în viață: ca dorințele să-i fie înțelese și îndeplinite fără a fi nevoie să și le exprime. Chiar dacă era convins că și le va duce la îndeplinire, poate că tot era silit să recurgă uneori la șiretlicuri, amenințări, blesteme, leșinuri. Dar pesemne că numai ca să se distreze, doar ca să-și pună la încercare calitățile de histrion și să nu-și piardă îndemânarea. Poate că pentru a subjugă și mai bine, căci știu că nu există obediență mai eficientă și mai durabilă decât cea construită pe ceea ce este simulat, ori și mai mult, pe ceea ce niciodată nu a existat. Bărbatul acesta, pe care în visul meu l-am judecat de la început pe cât de laș, pe atât de despot, nu m-a privit – cum nu a făcut-o nici celălalt – nici măcar o singură dată, ori cel puțin nu în vreme ce am putut să-mi dau seama, adică în timp ce eu mă uitam la el. Bărbatul acesta despre care acum știu prea multe privea, cum spuneam, impasibil, drept în fața lui, ca și cum pe locul gol pe care nu încape îndoială că nu îl vedea ar fi fost scrisă în detaliu istorisirea unui viitor cunoscut de el și s-ar fi limitat să o verifice.

În timp ce tipul exploatare lăsa să i se vadă chipul întreg, iar individul fantastic doar profilul, femeia așezată între ei, cu care bărbații poate călătoreau sau poate nu, nu avea deocamdată nici un fel de trăsături. Își ținea capul ridicat, dar părul castaniu și drept îl ținea adus peste față dinadins, pesemne ca să-și protejeze de lumină ușorul somn feroviar, ori ca să nu ofere gratuit imaginea de intimitate și abandon ignorată de ea însăși, imaginea ei dormind și fără viață. Stătea picior peste picior, iar cizmele de iarnă cu toc foarte mic lăsa să i se vadă doar partea superioară a pulpei, prelungită într-un genunchi unde se intensifica strălucirea vagă a ciorapilor, ca să se sfârșească în marginile unei fuste negre ce mi s-a părut din piele. Toată figura, cu fața ascunsă, dădea o senzație de impecabil, de fixitate, de desăvârșire și de resemnare, ca și cum la ea nu ar mai fi fost cu puțință schimbări, îmbunătățiri sau negări – ca și cum zilele încheiate deja, ca legendele, ca liturgia religiilor categorice, ca tablourile din alte veacuri, pe care nimeni nu ar îndrăzni să le atingă. Măinile, sprijinite în poală, se odihneau la rândul lor una peste cealaltă, dreapta cu palma deschisă, stânga – lăsată să cadă perpendicular – cu pumnul pe jumătate strâns. Dar degetul mare al acestei mâini – degete lungi, cam noduroase, ca ale celor care sunt înainte de vreme ispitiți să-și ia rămas-bun de la tinerețe – se mișca domol din când în când, cum

sunt câteodată mișcările involuntare și spasmodice ale celor ce dorm fără să vrea. Purta un anacronic colier de perle; o eșarfă roșie în jurul gâtului; avea un inel dublu de argint pe degetul mijlociu. Părul, pe care și-l aranjase cu siguranță în felul acela cu un singur gest al capului exersat de multe ori, nu dădea voie nici măcar să se imagineze ansamblul trăsăturilor plecând de la o singură caracteristică vizibilă, atât de dens cădea, ca un văl opac. De aceea i-am contemplat pe îndelete mâinile. Pe lângă mișcarea degetului mare, mi-a mai atras ceva atenția: nu neapărat unghiile – robuste, alburii, îngrijite –, ci mai degrabă pielea ce le înconjura, părând mușcată cu cruzime sau arsă, astfel încât cea de la arătătoare – mai ales a degetelor arătătoare – s-ar fi putut spune că nu exista și părea improbabil să fi existat vreodată. Marginile unghiilor acelora suferiseră o gravă alterare cutanată, lăsându-le drept marcă o culoare vișinie și urâtă, tipică unei inflamații, dacă nu cumva era carne vie. M-am gândit că, în al doilea caz (căci nu izbuteam să disting prea bine), aceea era o lucrătură nu atât a incisivilor nevăzuți ai femeii adormite și ai fetei care fusese, cât a timpului însuși, căci atrofia – despre aceasta părea să fie vorba – are nevoie nu numai de lipsa de folosire și de inactivitate, nu numai de voință de suprimare sistematică, ci și de cel mai temporar dintre lucrurile de pe pământ și care scoate, de asemenea, cel mai

bine toate lucrurile din vremelnicia lor: obiceiul (ori fiica sa târzie, legea, anunțând totodată că vremea obiceiului este pe trecute și s-a sfârșit neatenția). Începeam să divaghez asupra acestor chestiuni la care nu mă pricep și despre care, de fapt, nu știu nimic, când o puternică zdruncinătură laterală a trenului a făcut deodată ca părul șaten, luminos și lins să lase o clipă descoperit chipul pe care îl străjuia. Chipul nu s-a trezit și au fost puține secunde înainte ca totul să revină la locul lui, dar buzele mari, strânse și încordate, pleoapele strânse, încordate și străbătute de vene minuscule înroșite (peste ochii închiși, nevăzuți), mi-au dat voie să observ că femeia era chinuită, cum să spun? Poate am văzut că era chinuită de disoluții melancolice.

–Nu vreau să mor ca un tâmpit, i-am spus îndată după aceea femeii într-o cameră de hotel strâmtă și întunecată, a cărei mizerie nu am fost atunci în stare să o bag de seamă, cu pereții goi și cuverturile cenușii, poate sumbre sau date pur și simplu la o parte, aruncate pe podeaua acoperită cu mocheta curată, dar înnegrită și pe care nu rămânea loc nici să treci, cu două valize pe jumătate desfăcute ocupând spațiul pe unde s-ar fi putut pași până la baia atât de sărăcăcioasă și de albă, încât două periute de dinți – vișinie și verde – așezate într-un singur pahar al cărui celofan a dispărut fără să știm când și cine îl făcuse să dispară atrăgeau atenția așa cum atrage pumnalul mâna sau magnetul fierul, astfel că, întrucât una dintre cele două periute a lipsit în ultima noapte când am fost eu acolo, dușumeaua, dalele și plăcile de faianță au luat nuanța vișinie a periutei rămase, iar această culoare a sfârșit prin a împrumuta negrul trusei de toaletă pe care am lăsat-o pe etajera de sticlă pentru ca după plecare să se vadă o schimbare ori să fie doliu în baia atât de pustie și de albă, unde abia se putea ajunge printre valizele pe

jumătate desfăcute, cu cuverturile date la o parte și aruncate pe jos, când i-am spus atunci, într-o cameră de hotel, sau puțin după aceea, aceleiași femei: Eu nu vreau să mor ca un tâmpit și, având în vedere că într-o bună zi va trebui oricum să mor, mai presus de orice, doresc să am grijă în viață de singurul lucru care este sigur și iremediabil, dar vreau mai ales să mă îngrijesc de felul propriei morți, căci felul în care murim nu este atât de sigur și de iremediabil. De felul morții trebuie să avem grijă, și pentru aceasta trebuie să avem grijă de propria viață, căci aceasta va fi, fără a însemna nimic în sine când va înceta și va fi înlocuită, singura care totuși va fi în stare să ne dea de știre dacă în cele din urmă murim ca niște tâmpiți sau murim acceptabil. Tu ești viața mea, dragostea și viața mea de cunoaștere și pentru că ești viața mea nu doresc să am lângă mine pe altcineva în afară de tine când voi muri. Dar nu vreau să vii deodată la căpătâiul meu după ce afli că sunt pe moarte, nici să dai fuga la înmormântare ca să-ți iei rămas-bun când eu nu te voi mai vedea, nici nu voi mai putea să-ți simt mirosul, nici să-ți sărut chipul și nici măcar să te îndupleci să-mi stai alături în ultimii ani pentru că vom fi supraviețuit amândoi vieților noastre complementare și lamentabile ori despărțite, nu-mi este de ajuns. Vreau ca în ceasul morții să fie acolo încarnarea propriei mele vieți, care nu va fi decât ce *mi-a fost* cu adevărat viața și